

IX Ogólnopolska Konferencja Chiropterologiczna (Kraków, 25–26 XI 1995 r.)

Dziewiąta już krajowa konferencja poświęcona badaniom nad nietoperzami zorganizowana została przez Centrum Informacji Chiropterologicznej działające przy Instytucie Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie, przy współudziale i wsparciu finansowym ze strony: Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN, Instytutu Zoologii UJ, Wydziału II Nauk Biologicznych PAN, Departamentu Ochrony Przyrody Ministerstwa Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody w Krakowie, Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie oraz Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika. Przewodniczącym liczącego 12 osób komitetu naukowego konferencji był prof. Romuald Klekowski, a przewodniczącym 15-osobowego komitetu organizacyjnego – prof. Bronisław W. Wołoszyn.

W konferencji uczestniczyło ponad 100 badaczy i entuzjastów nietoperzy. Część uczestników przybyła prawdopodobnie spontanicznie, bez uprzedniego zgłoszenia, bo przeznaczona na obrady sala pękała w szwach. Po raz pierwszy okazało się też, że jeden dzień nie wystarcza na zaprezentowanie wszystkich najnowszych osiągnięć w dziedzinie krajowej chiropterologii. Napływ wielkiej liczby referatów (ponad 40) sprawił, że obrady zaplanowano także na przedpołudnie następnego dnia. Pomimo tego koniecznym było wprowadzenie i rygorystyczne przestrzeganie limitów czasowych (5 do 10 minut), co niektórzy uczestnicy odczuli bardzo boleśnie. W tak krótkim czasie możliwe było przedstawienie doniesień faunistycznych, natomiast niemożliwe było ani szczegółowe omówienie, ani rzetelna dyskusja badań problemowych. Jeśli i przyszły rok przyniesie tak wiele nowego w polskiej chiropterologii, konieczne będzie zorganizowanie spotkania trwającego pełne dwa dni i przesunięcie części materiałów na sesję plakatową.

Obrady rozpoczęła sesja plenarna, na której Z. Głowaciński i B. W. Wołoszyn przedstawili referat pt. „Teoria, strategia i taktyka ochrony nietoperzy w Polsce”. Następnie B. W. Wołoszyn zaprezentował publikację Centrum Informacji Chiropterologicznej pt. „Zimowe spisy nietoperzy w Polsce: 1988–1992. Wyniki i ocena skuteczności”. Ta długo oczekiwana książka stanowi

podsumowanie pierwszego etapu wieloletnich badań monitoringowych prowadzonych przez chiropterologów z całego kraju. Jest zbiorem publikacji omawiających wyniki z poszczególnych regionów, których autorami są główni wykonawcy, bądź kierownicy grup terenowych uczestniczących w programie. W podsumowaniu napisanym przez redaktora książki B. W. Wołoszyna znalazły się zestawienia składu gatunkowego i dominacji nietoperzy stwierdzonych na terenie całej Polski w poszczególnych latach oraz lista największych krajowych zimowisk.

Pierwsza sesja robocza poświęcona była ochronie nietoperzy. Rozpoczął ją referat W. Harmaty i J. Haensela podsumowujący wyniki obrączkowania nietoperzy w Polsce w latach 1975–1994. Dwa z przedstawionych podczas tej sesji referatów dotyczyły rezerwatu przyrody „Nietoperek”, znajdującego się w podziemiach Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego. T. Kokurewicz wystąpił z propozycją utworzenia Zespołu Przyrodniczo-Krajobrazowego „Nietoperek”, który obejmowałby nie tylko samo zimowisko, ale także okoliczne tereny, będące jesiennymi żerowiskami wielu gatunków. Dotychczasowe badania aktywności łowieckiej nietoperzy w rejonie „Nietoperka” pozwoliły na wytypowanie alei drzew liściastych i zbiorników wodnych jako elementów krajobrazu szczególnie ważnych jako żerowiska i miejsca przelotów nietoperzy. C. Woźniak zwrócił uwagę na zagrożenia pojawiające się w czasie przekształceń własnościowych, które nastąpiły na terenie rezerwatu.

W tej samej sesji T. Kokurewicz przedstawił referat podsumowujący badania zmian liczebności, aktywności i tras przelotów dwu kolonii rozrodczych podkowca małego. Przedstawiono też kilka referatów dotyczących występowania nietoperzy w parkach narodowych i krajobrazowych. G. Lesiński podał informację o powstaniu i celach Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Nietoperzy oraz rozpętał burzliwą dyskusję propozycją utworzenia chiropterologicznej komisji faunistycznej. Większość osób dostrzegając potrzebę powołania takiej komisji, kwestią sporną okazał się natomiast zakres i zasady jej działania.

Druga sesja zatytułowana ogólnie „Nietoperze jaskiń, nietoperze lasów” poświęcona była dwu grupom zagadnień: badaniom zimowych zgrupowań nietoperzy oraz badaniom aktywności nietoperzy w sezonie letnim. Klasyfikacji tej nie podlegał jedynie referat M. Kowalskiego i K. Sachanowicza omawiający występowanie nietoperzy w Puszczy Kozienickiej, zawierający wyniki zarówno badań letnich, jak i zimowych. Wyniki badań zimowych zaprezentowane zostały m.in. w referacie A. Jarno, R. Szkudlarka, R. Paszkiewicz i T. Kokurewicza o występowaniu nietoperzy w sztolniach Sudetów Zachodnich oraz w wystąpieniu K. Kozakiewicz i M. Strzałki na temat zmian liczebności nietoperzy hibernujących w Jaskini Nietoperzowej. Stan wiedzy o zimowiskach nietoperzy na terenie Polski podsumował M. Kowalski.

Najpopularniejszym tematem badań prowadzonych w sezonie letnim były preferencje środowiskowe nietoperzy przy wyborze miejsc żerowania. Problem ten analizowano w trzech referatach. E. Fuszara omówiła wyniki obserwacji aktywności łowieckiej mroczków późnych w różnych typach środowisk. Referat G. Lesińskiego dotyczył miejsc żerowania i względnych zagęszczeń borowca wielkiego i mroczka późnego w dolinach rzecznych w różnym stopniu przekształconych przez człowieka. R. Szkudlarek i R. Paszkiewicz zaprezentowali wyniki obserwacji nad żerowaniem podkowca małego w Pieninach.

Preferencje środowiskowe nietoperzy były także przedmiotem zainteresowania autorów dwu innych referatów. K. Górski i T. Kokurewicz omówili wpływ struktury krajobrazu na liczebność kolonii rozrodczych nocka dużego. Zdaniem autorów istnieje związek między wielkością kolonii a obecnością lasów w promieniu kilku kilometrów wokół kolonii. A. Rachwald i M. Labocha określili różnice w występowaniu nietoperzy w lesie naturalnym i w lesie eksploatowanym, stwierdzone podczas badań prowadzonych na terenie Puszczy Białowieskiej. Odmienny problem poruszyli natomiast R. Szkudlarek i R. Paszkiewicz w referacie dotyczącym struktury przestrzennej terytoriów godowych karlików malutkich we Wrocławiu.

W trzeciej sesji zatytułowanej „Monitoring nietoperzy” zaprezentowano wyniki zimowych spisów nietoperzy i badań faunistycznych z kilku regionów. Z. Urbańczyk przedstawił program ochrony zimowisk nietoperzy w Polsce. J. i A. Węglowie omówili zmiany liczebności podkowca małego w jaskiniach Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej. Porównali oni wyniki badań uzyskanych przez K. Kowalskiego w latach pięćdziesiątych z danymi z ostatniego dziesięciolecia.

Wieczorem, po zakończeniu pierwszego dnia obrad, odbyło się spotkanie towarzyskie w nowym budynku Muzeum Przyrodniczego Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN. Doskonały bigos zregenerował siły, co sprzyjało kontynuowaniu dyskusji rozpoczętych podczas obrad.

Drugi dzień obrad rozpoczął gość z Holandii, P. Lina, referatem o ochronie nietoperzy w Europie. Przedstawił on historię wprowadzania aktów prawnych zapewniających nietoperzom ochronę, poruszył też problem rozdzwiewku pomiędzy możliwościami, jakie daje istniejące prawo a prowadzonymi w rzeczywistości działaniami.

Ostatnia sesja zatytułowana „Nietoperze jako obiekt badań” udowodniła, że zakres badań nad nietoperzami jest znacznie szerszy niż mogłoby się to wydawać wszystkim, którzy koncentrują się na obserwacjach terenowych. Sesję tę rozpoczął W. Bogdanowicz referatem o filogenezie nietoperzy z grupy *Plecotini*. Następnie W. Jankowski, T. Chojnacki i B. W. Wołoszyn przedstawili wstępne wyniki badań zawartości dolicholi w tkance wątroby wybranych gatunków nietoperzy. J. Staliński omówił przypadki salmonellozy u nocków dużych przetrzymywanych w niewoli, a R. Wiertel przedstawił referat podsumowujący dotychczasową wiedzę o ektopasożytach krajowych gatunków nietoperzy.

Konferencję zakończyło zebranie Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Nietoperzy. Towarzystwo to powstało 5 grudnia 1994 roku w Poznaniu. Zebranie, które odbyło się w trakcie konferencji było pierwszym walnym zebraniem członków Towarzystwa, z których część przystąpiła do niego chwilę wcześniej podczas jednej z przerw w obradach. Wybrano nowy zarząd i rozpoczęto dyskusję na temat przyszłej działalności Towarzystwa. W przygotowaniu jest program ochrony najważniejszych zimowisk nietoperzy w Polsce i program ochrony nietoperzy w lasach.

Nie ustalono ostatecznie, gdzie odbędzie się następna, dziesiąta już krajowa konferencja chiropterologiczna. Dyskusje kuluarowe wskazują jednak na Warszawę.

Elżbieta Fuszara